

KRAJOWY ZARZĄD GOSPODARKI WODNEJ

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

ŚLĄSKA RADA NACZELNEJ ORGANIZACJI TECHNICZNEJ FSNT
W KATOWICACH

KRAJOWE SZKOLENIE

OCHRONA PRZED POWODZIĄ

POGORZELICA, PAŹDZIERNIK 2008 R.

SPIS TREŚCI

Główne problemy gospodarowania wodami w świetle Projektu Narodowej Strategii Gospodarki Wodnej Andrzej SADURSKI 3
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Tomasz KIEDRYŃSKI 6
Zadania realizowane i planowane do realizacji przez Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie dofinansowane ze środków Unii Europejskiej Zbigniew KOT 8
Zarządzanie kryzysowe jako narzędzie administracji publicznej Grzegorz ABGAROWICZ 10
Rola i zadania Rządowego Centrum Bezpieczeństwa w Systemie Zarządzania Kryzysowego Zenon SOBEJKO 11
Systemy informatyczne w zarządzaniu kryzysowym Waldemar PATERNOGA 12
Rozproszony system edukacji powodziowej Małgorzata SIUDAK, Roman KONIECZNY 13
Polityka działań Unii Europejskiej w zakresie gromadzenia i udostępniania informacji o wodzie Agata WŁODARCZYK, Małgorzata OPECHOWSKA 16
Wdrażanie Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim Robert KEŚY, Marta PYTKOWSKA 18
Ochrona brzegów południowego Bałtyku Piotr DOMARADZKI 20
Współpraca międzynarodowa na wodach granicznych administrowanych przez RZGW Szczecin Andrzej KREFT 22
Wdrażanie Ramowej Dyrektywy Wodnej i Dyrektywy Powodziowej a projekty rewitalizacji rzek Piotr NIEZNAŃSKI 23
Nowelizacja Ustawy Prawo Wodne Iwona KOZA 25

GŁÓWNE PROBLEMY GOSPODAROWANIA WODAMI W ŚWIETLE PROJEKTU NARODOWEJ STRATEGII GOSPODARKI WODNEJ

prof. Andrzej SADURSKI

Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej

Obecny etap rozwoju społeczno-gospodarczego Polski oraz wymagania wynikające z dyrektyw Unii Europejskiej sprawiają, że konieczne staje się nowe spojrzenie na gospodarkę wodną w naszym kraju. Służyć temu ma Narodowa Strategia Gospodarowania Wodami 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015).

Narodowa Strategia Gospodarowania Wodami określa podstawowe kierunki i zasady działania umożliwiające realizację idei trwałego i zrównoważonego rozwoju w gospodarowaniu zasobami wodnymi w Polsce, z uwzględnieniem przewidywanych zmian klimatu. Jej nadrzędnym celem jest kształtowanie rozwiązań prawnych, organizacyjnych, finansowych i technicznych w gospodarowaniu wodami.

Główne problemy

Diagnoza obecnego stanu gospodarki wodnej pozwala zidentyfikować główne problemy dla Narodowej Strategii. Są to:

- niezadowalająca skuteczność ochrony wód (m.in. zanieczyszczenia punktowe z obszarów zurbanizowanych, eutrofizacja jezior i zbiorników wodnych pod wpływem zanieczyszczeń obszarowych pochodzących z terenów rolniczych),
- niedostateczna racjonalizacja potrzeb wodnych (m.in. trudności związane z wdrażaniem wodooszczędnych technologii, zbyt powolna redukcja strat wody),
- brak sprecyzowanych działań i kierunków zrównoważonego gospodarowania wodami (np. brak harmonizacji działań sektorowych w zakresie gospodarowania wodami, nieuwzględnianie uwarunkowań wodnych już na etapie planowania przestrzennego, w szczególności zjawisk powodziowych i susz),
- brak nowoczesnego systemu zarządzania gospodarką wodną (powiązanie zarządzania zasobami wodnymi z administrowaniem majątkiem gospodarki wodnej, brak efektywnego systemu instrumentów ekonomiczno-finansowych).

Prognozy

Strategia uwzględnia konieczność adaptacji do zmian klimatycznych, wzrastające ryzyko występowania gwałtownych zjawisk pogodowych, możliwości tkwiące w polityce oszczędzania wody oraz ewentualne zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym w kontekście ograniczania alokacji zasobów w przestrzeni.

Założenia generalne reformy

Istniejąca organizacja Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej i regionalnych zarządów gospodarki wodnej nie zapewnia właściwej koordynacji działań dotyczących gospodarowania wodami w Polsce. Na przestrzeni ostatnich lat nie sprawdził się system organizacyjny struktur gospodarki wodnej bliższy zarządzaniu dyrektywnemu, oparty bowiem na połączeniu funkcji zarządzania gospodarowaniem wodami oraz utrzymaniu wód i zarządzaniu majątkiem. Jeśli do tego dołączymy ewidentne braki w określeniu zakresu

obowiązków i odpowiedzialności, a także brak koordynacji działań międzysektorowych i działań realizowanych przez samorząd terytorialny, a także całkowite rozdzielenie gospodarki wodno – ściekowej od gospodarowania wodami – uzyskamy odpowiedź dlaczego ten system stał się niewydolny.

W pierwszej kolejności należy skoncentrować się zatem na działaniach określonych polityką Unii Europejskiej, zawartych we wspomnianych wcześniej dyrektywach 2000/60/WE (ramowa), 2007/60/WE (powodziowa), 91/271/EWG (w zakresie zrzutu i oczyszczania ścieków komunalnych) i 98/83/EWG (woda do picia). Należy przebudować struktury organizacyjne gospodarki wodnej w celu dostosowania ich do zadań przewidzianych w polityce wodnej Unii Europejskiej. Regionalne zarządy gospodarki wodnej, pod nadzorem KZGW, będą stanowić strukturę organizacyjną dla zintegrowanego zarządzania w gospodarowaniu wodami na bazie powyższych (i innych) dyrektyw.

Jak wspomniano wyżej, rozwój społeczno – gospodarczy jest kształtowany i realizowany w obrębie województw samorządowych.

Powyższe uwarunkowanie jest zbieżne z kluczowym problemem reformy gospodarowania wodami w Polsce, związanym z *rozdzieleniem zarządzania wodami (zasobami wodnymi) od utrzymania wód i zarządzania majątkiem Skarbu Państwa* oraz ich regionalna harmonizacja. Istotnym zadaniem jest budowa ujednoczonej struktury zarządzania majątkiem Skarbu Państwa, skoordynowanego w skali dorzeczy i zmierzającej do sukcesywnego ograniczenia dofinansowania utrzymania tego majątku przez Skarb Państwa. Merytorycznie i formalnie, pociąga to za sobą przydzielenie samorządowi regionalnemu także kompetencji utrzymania wód, przy zachowaniu funkcji kontrolnych w tym zakresie regionalnym zarządom gospodarki wodnej.

Proponowana reforma przewiduje przekazanie kompetencji strukturom samorządowym wraz ze środkami finansowymi, które stworzą podstawy do realizacji zadań z zakresu utrzymania we właściwym stanie rzek i jezior a także zarządzania majątkiem Skarbu Państwa w zakresie gospodarki wodnej. Jednocześnie nie można wykluczać w przyszłości możliwości realizacji podobnych przedsięwzięć przez inwestorów nie posiadających statusu jednostek sektora finansów publicznych. Dotyczy to również eksploatacji określonych obiektów gospodarki wodnej. Istniejące spółki utrzymujące i eksploatujące zbiorniki wodne są uzasadnieniem dla powyższej tezy.

Rekomenduje się wyodrębnienie w ramach gospodarowania wodami dwóch sektorów:

- zarządzania wodami (zasobami wodnymi), w układzie zlewniowym, na bazie RZGW;
- zarządzania majątkiem gospodarki wodnej i utrzymania wód, w układzie zlewniowym, tj. Agencji Wodnej.

Zakłada się, że obydwie sektory działają w oparciu o strategiczne dokumenty (strategie, programy, plany, itp.) koordynowane i akceptowane przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, który jest odpowiedzialny za kreowanie polityki wodnej zgodnej z RDW i całość zagadnień związanych z gospodarowaniem wodami w Polsce.

Pierwszy sektor, działający w układzie zlewniowym według podziału kraju na obszary dorzeczy i regiony wodne, zapewnia zintegrowane zarządzanie wodami w celu poprawy stanu ilościowego, jakościowego i ekologicznego wód poprzez określanie warunków korzystania z wód i obszarów, na których one występują oraz monitoring, nadzór i kontrolę. Drugi sektor zapewnia utrzymanie wód dobrej jakości, dróg wodnych oraz inwestycje służące gospodarce wodnej.

Proponowane rozwiązanie daje możliwość udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji istotnych dla gospodarowania wodami oraz stwarza warunki poprawy stanu gospodarki wodnej na obszarze dorzecza, co w racjonalny sposób równowagi działania różnych środowisk wpływających na gospodarowanie wodami i zapewnia poprawę bezpieczeństwa społecznego w sytuacji nadzwyczajnych klęsk żywiołowych (powodzie, susze, awarie).

Ramowy plan wdrożenia NSGW

Plan przygotowany został w sytuacji braku projektów planów gospodarowania wodami oraz braku odpowiednich prac przygotowawczych, uwzględniających nowe podejście do gospodarowania wodami, na którym oparta jest NSGW. Stąd zawiera działania uzupełniające i wspomagające wdrożenie NSGW.

Zakres planu wdrożenia NSGW musi obejmować:

- Działania związane z wdrożeniem reformy gospodarowania wodami;
- Działania związane z wdrożeniem dyrektyw UE;
- Inne, priorytetowe działania w okresie przejściowym (do roku 2015) powinny objąć:
 - zadania inwestycyjne, które w okresie przejściowym – przed reformą prawa – złagodzą lub wyeliminują skutki podjętych już zadań w odniesieniu do zasobów przyrodniczych,
 - działania sektorowe, które obniżą poziom negatywnego oddziaływania na stan zasobów wodnych infrastruktury w tych sektorach a także umożliwią realizację zadań mających istotny wpływ na poprawę stanu zasobów wodnych,
 - zadania gospodarki wodnej obejmujące inwestycje.

Zakłada się, że okres w jakim przeprowadzona zostanie reforma systemu gospodarowania wodami nie powinien przekroczyć trzech lat i zmodernizowany system zarządzania powinien zacząć funkcjonować od stycznia 2011 roku. W tym okresie zostaną opracowane podstawy i wdrożona będzie nowa struktura funkcjonowania instytucjonalnego, a także zrealizowane będą pilne zadania okresu przejściowego, które zapobiegą powstawaniu konfliktów z UE oraz inwestorami.

Do roku 2015 trwać będzie weryfikacja zasad funkcjonowania zreformowanego systemu gospodarowania wodami.

Tekst opracowany na podstawie projektu „NSGW” – J. Kindler z zespołem

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Tomasz KIEDRYŃSKI
Departament Inwestycji i Nadzoru
Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej

Cel główny:

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej

Główny cel Programu realizować będzie dwa cele horyzontalne wymienione w NSRO, tj.:

1. *„Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej, mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski”*,
2. *„Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej”*.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko będzie podstawowym elementem realizacji Priorytetu 2 Strategii Rozwoju Kraju – *„Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej”*.

Zgodnie z celem głównym programu wybór osi priorytetowych odpowiada obszarom, które mają podstawowe znaczenie dla wzrostu atrakcyjności Polski i jej regionów. Połączenie wszystkich osi priorytetowych programu w jednym dokumencie wynika z ich wzajemnej komplementarności. Przyczynia się też do lepszego i efektywniejszego zarządzania programem, zapewniając w szczególności:

1. ujednoczenie i wprowadzenie jednakowych standardów systemu zarządzania i kontroli,
2. możliwość bardziej elastycznego reagowania w przypadku niezbędnych zmian w trakcie realizacji programu (np. przesuwanie kwot w ramach osi priorytetowych),
3. zapewnienie strategicznego wyboru projektów i odejście od wąskiej, sektorowej strategii na rzecz wspólnej polityki rozwoju,
4. zapewnienie spójnego podejścia i właściwego stosowania polityk horyzontalnych UE, w szczególności w zakresie oceny oddziaływania na środowisko,
5. wykorzystanie potencjału zbudowanego w latach 2004-2006 w odniesieniu do Funduszu Spójności oraz EFRR do nowych obszarów wsparcia.

Zaletą programu jest jego komplementarność w stosunku do działań realizowanych w ramach 16 regionalnych programów operacyjnych. Wsparcie w ramach programu otrzymają inwestycje infrastrukturalne o znaczeniu ponadregionalnym. Poza tym wsparcie koncentrować się będzie na dużych projektach, które będą mieć znaczący wpływ na rozwój poszczególnych regionów.

Cele szczegółowe Programu:

- Budowa infrastruktury zapewniającej, że rozwój gospodarczy Polski będzie dokonywał się przy równoczesnym zachowaniu i poprawie stanu środowiska naturalnego.

- Zwiększenie dostępności głównych ośrodków gospodarczych w Polsce poprzez powiązanie ich siecią autostrad i dróg ekspresowych oraz alternatywnych wobec transportu drogowego środków transportu.
- Zapewnienie długookresowego bezpieczeństwa energetycznego Polski poprzez dywersyfikację dostaw, zmniejszenie energochłonności gospodarki i rozwój odnawialnych źródeł energii.
- Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym i europejskim dla zwiększenia atrakcyjności Polski.
- Wspieranie utrzymania dobrego poziomu zdrowia zasobów pracy.
- Rozwój nowoczesnych ośrodków akademickich, w tym kształcących specjalistów w zakresie nowoczesnych technologii.
- Sektor transportu, środowiska, energetyki, kultury i dziedzictwa kulturowego, ochrony zdrowia, infrastruktura szkolnictwa wyższego.

Realizacja programu i osiągnięcie tego celu wiąże się z koniecznością odpowiedniego przygotowania administracji publicznej oraz beneficjentów do jak najlepszego wykorzystania dostępnych w ramach Programu środków.

Cechą charakterystyczną PO Infrastruktura i Środowisko jest integralne ujęcie problematyki podstawowej infrastruktury, która obejmuje infrastrukturę techniczną i zasadnicze elementy infrastruktury społecznej.

Środki przeznaczone na realizację PO IiŚ nie są wystarczające do wypełnienia zobowiązań akcesyjnych Polski w takich obszarach jak ochrona środowiska, czy energetyka, dlatego też program jest jednym ze źródeł przyczyniających się do wdrożenia tych zobowiązań. Wypełnienie zobowiązań akcesyjnych realizowane będzie również poprzez środki krajowe (publiczne jak i prywatne), które zgodnie z unijną zasadą dodatkowości mogą być uzupełniane przez środki UE w ramach programów regionalnych, czy sektorowych.

W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko mogą być dofinansowane projekty:

- a) indywidualne, zgodnie z indywidualnym trybem wyboru;
- b) systemowe, zgodnie z systemowym trybem wyboru;
- c) konkursowe, zgodnie z konkursowym trybem wyboru.

Łączna wielkość środków finansowych z Unii Europejskiej zaangażowanych w realizację Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013 wyniesie 27 913 683 774 euro. Wysokość wkładu krajowego szacuje się na ok. 11 mld euro i zależeć będzie od poziomu dofinansowania poszczególnych projektów. Wkład wspólnotowy zaangażowany w realizację programu pochodzić będzie ze środków:

- Funduszu Spójności – 22 176 353 774 euro,
- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – 5 737 330 000 euro.

W perspektywie finansowej na lata 2007-2013 maksymalna stopa dofinansowania ze środków wspólnotowych może wynieść nawet 85% kosztów kwalifikowanych, co znacząco zmniejsza skalę niezbędnego montażu finansowego ze strony beneficjenta w porównaniu z latami 2004- 2006, kiedy w przypadku funduszy strukturalnych maksymalna stopa dofinansowania wynosiła 75%.

ZADANIA REALIZOWANE I PLANOWANE DO REALIZACJI PRZEZ MAŁOPOLSKI ZARZĄD MELIORACJI I URZĄDZEŃ WODNYCH W KRAKOWIE DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Zbigniew KOT

Dyrektor Małopolskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie

Samorząd Województwa Małopolskiego poprzez Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych podejmuje wszelkie możliwe działania zmierzające do jak najlepszego zabezpieczenia przeciwpowodziowego obszaru Małopolski. Działania te opierają się na planowaniu, programowaniu i wdrażaniu do realizacji zadań z zakresu usuwania szkód powodziowych, a także inwestycji przeciwpowodziowych oraz zadań zmierzających do poprawy gospodarki wodnej na terenie województwa.

Wskutek permanentnego deficytu finansowego i braku środków na realizację tych inwestycji blisko 75% zrealizowanych zadań nie mogłaby nigdy zaistnieć, gdyby nie możliwości jakie stwarza dofinansowanie z Funduszy Europejskich.

PHARE Odbudowa 2001 był pierwszym finansowanym ze środków Unii Europejskiej programem, w ramach którego realizowano usuwanie szkód powodziowych na terenie województwa małopolskiego. Ogółem programem objęto osiem zadań o łącznej wartości 6,438 mln zł.

Kolejnym programem w którym uczestniczyło Województwo Małopolskie był Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego. W ramach tego programu wykonano przebudowę lewego wału Wisły w miejscowości Bobrek, a wartość zadania zamknęła się kwotą 1,6 mln zł.

W okresie od 08 lipca 2005 r. do 25 czerwca 2008 r. Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie – w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego – zrealizował trzynaście zadań. Był to dotychczas największy (pod względem finansowym) program, współfinansowany z funduszy Unii Europejskiej. Łączna wartość zrealizowanych zadań wyniosła 34,3 mln zł, przy 75% udziale środków UE.

Od roku 2007 trwają przygotowania do realizacji trzech Programów Operacyjnych, których zakończenie planowane jest w 2013, a ostateczne rozliczenie w 2015 r. Są to: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013, Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko” oraz Małopolski Regionalny Program Operacyjny.

Interesującym z punktu widzenia zakładanych efektów jest pilotażowy projekt o nazwie „Zielona Praca”, który MZMiUW przygotował do realizacji w ramach Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki”. Projekt ten wprowadzony został do realizacji 1 września 2008 r. a jego zakończenie zaplanowano na koniec grudnia 2012 roku. Ogólny cel, jaki postawiono przed projektem to aktywizacja zawodowa osób pozostających bez zatrudnienia, wartością dodaną będzie poprawa stanu zabezpieczenia przeciwpowodziowego Małopolski poprzez właściwe i stałe utrzymanie urządzeń administrowanych przez MZMiUW.

Udział Województw w Programach Operacyjnych to z jednej strony niebagatelna szansa rozwoju danego regionu, z drugiej natomiast – ogromna presja i odpowiedzialność spoczywająca na realizujących je podmiotach. Należy jednak – mimo szeregu niesprzyjających czynników – nieustannie podejmować wszelkie możliwe działania zmierzające do jak największej absorpcji środków z funduszy unijnych, gdyż drugi raz taka szansa się nie powtórzy. Jednocześnie trzeba pamiętać, aby zabezpieczyć w Budżecie Państwa środki niezbędne do właściwego utrzymania zrealizowanych inwestycji, gdyż nawet

najlepsze zabezpieczenia przeciwpowodziowe niewłaściwie utrzymywane i nie konserwowane z czasem tracą swoje funkcje.

ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE JAKO NARZĘDZIE ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ

Grzegorz ABGAROWICZ

Departament Zarządzania Kryzysowego i Spraw Obronnych

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Od parunastu lat zauważamy rosnącą modę na posługiwanie się we wszystkich obszarach życia pojęciami takimi jak: kryzys, sytuacja kryzysowa, zarządzanie kryzysowe lub jeśli ktoś woli – zarządzanie kryzysami. Pojęcia te odmieniamy w każdym możliwym przypadku, chcąc zwrócić uwagę na wyjątkowość sytuacji. Mamy więc kryzysy polityczne, gospodarcze, militarne czy społeczne. Pojęcia te na stałe weszły już do słownika potocznego. Posługują się nimi m. in. managerowie firm, politycy, naukowcy, dziennikarze. Stąd też nie należy się dziwić, że powstał ogromny chaos pojęciowy, jednym tchem wymienia się sztaby, zespoły, centra kryzysowe myląc ich funkcje i zadania. Często utożsamia się także zarządzanie kryzysowe z ratownictwem czy działaniami „public relation”. Często więc, zanim podejmie się dyskusję należy zadać sobie trud ujednoczenia pojęć, tak by wszyscy biorący w niej udział posługiwali się tym samym słownictwem i, co wydaje się istotne, rozumieli pod nimi to samo. Nie jest to łatwe, ponieważ przez cały czas poruszamy się w sferze indywidualnego, rozumianego przez pryzmat własnych doświadczeń, postrzegania problemu. Bierze się to z faktu, iż brak jest dziś rozwiązań legislacyjnych, które w sposób transparentny i całościowy opisywałyby rzeczywistość prawną sfery wewnętrznego bezpieczeństwa państwa.

Czym więc jest zarządzanie kryzysowe? Nie ma wątpliwości, że jest ono domeną działań administracji publicznej. Jego ogólny i ponadresortowy charakter wskazuje w sposób jednoznaczny na jego zakres podmiotowy. Polski porządek prawny określa, iż za bezpieczeństwo państwa odpowiadają właściwe organy władzy, a nie jak czasem próbuje się tłumaczyć służby ratownicze. Pomijając nawet kwestie ograniczonego zakresu zadań poszczególnych podmiotów ratowniczych, a także ich równego statusu, które już w sposób znaczący ograniczają możliwość koordynowania prowadzonych działań przez jedną ze służb, często mamy do czynienia z problemami podejmowania decyzji, które niosą ze sobą np. zobowiązania finansowe i prawne.

Zarządzanie kryzysowe jest funkcją zdolności państwa, której celem jest zapewnienie określonego poziomu bezpieczeństwa jego obywatelom. Zadanie to realizowane jest przez właściwe organy administracji publicznej w oparciu o obowiązujący porządek prawny.

Wejście w życie ustawy o zarządzaniu kryzysowym pozwoliło na „usystematyzowanie” sfery funkcjonowania administracji publicznej w zdarzeniach zagrażających w sposób znaczący bezpieczeństwu obywateli, a w których niewystarczające są rutynowe działania poszczególnych służb ratowniczych. Już ponad roczne jej funkcjonowanie pokazało, że jest ona istotnym narzędziem administracji. Jednakże dziś z perspektywy czasu widać, że część zapisów ustawy powinno zostać zmienionych i w związku z tym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji trwają prace nad jej nowelizacją.

ROLA I ZADANIA RZĄDOWEGO CENTRUM BEZPIECZEŃSTWA W SYSTEMIE ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

Zenon SOBEJKO

Szef Biura Monitorowania i Analizy Zagrożeń

Rządowe Centrum Bezpieczeństwa

Obrazy zrozpaczonych ludzi, którzy przeżyli jakąś klęskę budzą zawsze współczucie. Dane o największych kataklizmach są przerażające. W klęskach i katastrofach tkwi dramat nie mniejszy niż w wojnie. Nie sposób dokładnie, mimo wspaniałego rozwoju wiedzy i technologii, przewidzieć gdzie wystąpią, kiedy i w jakich rozmiarach. Naukowcy potrafią doskonale objaśnić przyczyny powstawania kataklizmów, uświadomić społeczeństwu nieuchronność ich występowania oraz potrzebę przeciwdziałania. Nie jesteśmy jednak w stanie ich wyeliminować. Możemy za to poważnie ograniczyć ich niszczyielskie skutki. By tego dokonać, nie wystarczy powołać i przygotować do działania odpowiednie zespoły, które zajęłyby się koordynacją działań wszystkich służb i instytucji. Niezbędnym staje się również właściwa organizacja informowania, ostrzegania i alarmowania ludności o niebezpieczeństwie a także odpowiednio przygotowane i realizowane współdziałanie na etapie zapobiegania, przygotowania, reagowania i odbudowy. Nie bez znaczenia jest również szeroka edukacja społeczeństwa zwłaszcza w zakresie radzenia sobie w obliczu katastrofy.

Zapewnienie bezpieczeństwa Państwu i jego obywatelom przed wszelkimi możliwymi nadzwyczajnymi zagrożeniami jest jednym z ważniejszych zadań stojących przed organami administracji publicznej. Mówi o tym art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, uchwalonej przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r.

Po długim okresie oczekiwań, od czasu uchwalenia Konstytucji, doczekaliśmy się wreszcie aktu prawnego w randze ustawy, regulującego kompleksowo kwestie zarządzania w sytuacjach kryzysowych. Uchwalona w 2007r. ustawa o zarządzaniu kryzysowym jednoznacznie określiła rolę i zadania poszczególnych organów administracji publicznej w sytuacjach kryzysowych. Wprowadziła do obrotu prawnego wiele nowych pojęć, takich np. jak: „sytuacja kryzysowa”, „zarządzanie kryzysowe”, „planowanie cywilne”, „infrastruktura krytyczna”. Uregulowała też problemy związane z: opracowaniem planów reagowania kryzysowego i ochrony infrastruktury krytycznej, powoływaniem zespołów zarządzania kryzysowego i centrów zarządzania kryzysowego oraz finansowaniem przedsięwzięć zarządzania kryzysowego. Najważniejszym jednak punktem ww. ustawy jest stworzenie postaw prawnych do uruchomienia Rządowego Centrum Bezpieczeństwa jako jednostki ponad resortowej, koordynującej realizację zadań zarządzania kryzysowego w kraju.

Głównym zadaniem RCB jest obsługa Rady Ministrów, Prezesa RM i Rządowego Zespołu Zarządzania kryzysowego w zakresie zarządzania kryzysowego. Stosowny akt prawny sankcjonujący powołanie RCB wszedł w życie 2 sierpnia 2008 r. Od tego czasu zaczął się proces tworzenia jego struktury organizacyjnej i definiowania zadań. Uruchomienie RCB, należy jednak rozpatrywać jako realizację jednego z etapów budowy systemu zarządzania kryzysowego w kraju. By mogło ono wykonywać swoje funkcje w sposób optymalny, niezbędnym jest jeszcze uruchomienie centrów zarządzania kryzysowego w ministerstwach i urzędach centralnych oraz wdrożenie w życie pozostałych aktów wykonawczych do ustawy o zarządzaniu kryzysowym. Zakładać należy, że proces budowy systemu zarządzania kryzysowego w oparciu o ustawę o zarządzaniu kryzysowym zakończy się w 2011 roku.

SYSTEMY INFORMATYCZNE W ZARZĄDZANIU KRYZYSOWYM

Waldemar PATERNOGA

**Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego
Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu**

„Baza danych sił i środków szefa OC” zwana dalej "ARCUS", ewoluje od wersji „papierowej” poprzez aplikacje oparte na automatycznych arkuszach w „Excel-u” i Accessie” do samodzielnej aplikacji, została opracowana przez Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego WUW w Poznaniu.

„Baza...” umożliwia gromadzenie i przetwarzanie informacji dotyczących zasobów gmin województwa w zakresie spraw związanych z bezpieczeństwem w sytuacjach kryzysowych. Przedstawianie informacji w formie graficznej na mapie gminy (powiatu), w tym prognozowanie skażeń wg normy ATP-45, zagrożeń weterynaryjnych, a ponadto umożliwia automatyczne wyszukiwanie miejscowości i ich lokalizację na mapie. Dodatkowo „Baza...” pełni funkcję książki teleadresowej. Umożliwia np. analizę zasobów gminnych magazynów przeciwpowodziowych czy rozmieszczenia i oddziaływania syren alarmowych.

Przy pomocy „Bazy...” rozwiązany jest problem kompleksowego gromadzenia danych od szczebla gminy do szczebla województwa i transferu danych z gminy do powiatu i województwa. Jest to narzędzie funkcjonujące w jednostkach samorządowych szczebla gminy i powiatu oraz na szczeblu wojewódzkim w Urzędzie Wojewódzkim.

W dzisiejszym świecie, decyzje winny być podejmowane z wykorzystaniem i uwzględnieniem możliwych do pozyskania informacji stąd w tym procesie istotnym wsparciem są systemy informacyjne takie właśnie jak „Baza sił i środków ...” lub aplikacje wspomagające planowanie lub uruchamianie procedur. Zatem wdrożone w WUW aplikacje informatyczne dotyczą różnych obszarów działania:

1. gromadzenia i przetwarzania danych - ARCUS, z możliwością prostego obrazowania graficznego z wykorzystaniem bitmap;
2. zaawansowanego przetwarzania danych GEOMAP z wykorzystaniem m. in. baz danych aplikacji ARCUS oraz zbiorów danych wektorowych;
3. aplikacji C3M łączącej wspomaganie procesu podejmowania decyzji z procesem planowania z wykorzystaniem GIS.

ROZPROSZONY SYSTEM EDUKACJI POWODZIOWEJ

Małgorzata SIUDAK, Roman KONIECZNY
Biuro ds. Współpracy z Samorządami
Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Krakowie

Dlaczego propagujemy edukację powodziową?

W ramach swojej działalności statutowej IMGW zajmuje się przygotowywaniem i rozpowszechnianiem ostrzeżeń pogodowych, w tym powodziowych. W 2005 roku powołane zostało w IMGW Biuro ds. Współpracy z Samorządami (BWS), którego zadaniem jest współpraca z samorządami w zakresie opracowywania lokalnych planów ograniczania skutków powodzi. Elementem tych planów są systemy ostrzegania, których skuteczność zależy od właściwej reakcji mieszkańców. Stąd dużą rolę w swych działaniach BWS przykłada do propagowania edukacji powodziowej.

W referacie omówiono doświadczenia BWS wynikające z realizacji w praktyce edukacji powodziowej na szczeblu lokalnym oraz wnioski z tych doświadczeń w zakresie możliwości wprowadzenia takiej edukacji na szerszą skalę.

Analizując potrzeby w zakresie edukacji powodziowej IMGW przygotowało koncepcję edukacji dorosłych poprzez dzieci opierając ją o konkurs międzyszkolny, realizowany we współpracy z władzami lokalnymi (jednostki samorządu terytorialnego) oraz podstawowe materiały dydaktyczne dla nauczycieli. W 2007 i 2008 roku, na zlecenie Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej Biuro ds. Współpracy z Samorządami IMGW rozwinęło i przetestowało w miejscu pilotażowym tę koncepcję. Przetestowano również sposób przygotowania nauczycieli do realizacji tematyki powodziowej w szkole.

Planuje się, że w kolejnym etapie koncepcja będzie wdrażana szerzej, na obszarze regionu, a potem kraju.

Edukacja powodziowa w Brzesku – konkurs międzyszkolny „Rodzinny Plan Powodziowy”

Na miejsce pilotowe wybrano zlewnię rzeki Uszwicy (powiat brzeski), zagrożoną powodzią o szybkim przebiegu. W czasie powodzi w 1997 roku mieszkańcy tych terenów ponieśli dotkliwe straty.

Pierwszym etapem testowania programu, zrealizowanym w 2007 r. było przygotowanie broszury edukacyjnej pt. „Rodzinny Plan Powodziowy” oraz przeszkolenie grupy nauczycieli. W ramach pierwszego etapu nawiązano również współpracę z władzami samorządowymi poszczególnych gmin oraz ze starostwem powiatowym w Brzesku.

W II etapie Programu w szkołach podstawowych i gimnazjalnych na wybranym terenie został ogłoszony konkurs pt. „Rodzinny Plan Powodziowy”. Realizowali go nauczyciele przeszkoleni w ramach I etapu Programu.

Konkurs obejmował wykonanie trzech zadań: zebranie informacji o powodziach historycznych, opracowanie - wspólne z rodzicami - Rodzinnego Planu Powodziowego (ewakuacji), rozpropagowanie zebranej wiedzy wśród społeczności lokalnej poprzez zorganizowanie wystawy prac konkursowych.

Konkurs realizowany był na dwóch poziomach, gminnym i powiatowym. Na poziomie gminy konkursem zajmowały się władze gmin, które brały udział w organizowanych przez szkoły wystawach oraz ufundowały nagrody indywidualne dla uczniów. Na poziomie

powiatu dokonano oceny prac konkursowych złożonych przez wszystkie szkoły oraz rozstrzygnięto konkurs i wręczono nagrody ufundowane przez Starostę Brzeskiego i Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej.

Efekty konkursu

W konkursie wzięło udział 12 szkół z czterech gmin. Dwudziestu dwóch nauczycieli kierowało pracą około 360 dzieci i młodzieży. Ponad 280 rodzin przygotowało ze swoimi dziećmi Rodzinne Plany Powodziowe. W ramach akcji promocyjnych, organizowanych przez szkoły, z tematyką ograniczania skutków powodzi zetknęło się prawie 1500 osób. W tym celu szkoły organizowały wystawy, mini-przedstawienia, kręcono filmy, dzieci przygotowywały prezentacje komputerowe, powstawały albumy zdjęć i prace plastyczne. Ważnym osiągnięciem akcji edukacyjnej było znalezienie ciekawych informacji o powodziach, które wystąpiły na terenie poszczególnych gmin i powiatu wiele lat temu. W dwóch szkołach wprowadzono na stałe tematykę powodziową do programu nauczania.

Jak zapewnić dobrą przyszłość edukacji powodziowej?

Wnioski z pilotowego wdrożenia opracowano na podstawie oceny programu edukacji dokonanej przez nauczycieli w specjalnej ankiecie oraz na podstawie doświadczeń zebranych przy realizacji obu etapów konkursu przez organizatorów.

Nauczyciele na ogół wysoko ocenili tego typu formę edukacji z uwagi na jej walory dydaktyczne (budzi zainteresowanie uczniów problematyką powodzi) i integrujące (skłania do współpracy szkoły z rodzicami i służbami kryzysowymi), podkreślając jedynie, że wymaga ona dużo czasu i sporego zaangażowania oraz dodatkowych pomocy audiowizualnych dla uczniów. Nauczyciele w większości przyznali, że bardzo pomocne są specjalne szkolenia przybliżające im problematykę powodzi.

Biuro ds. Współpracy z Samorządami przygotowało wnioski dotyczące głównie warunków, jakie muszą być spełnione, aby taki Program edukacji powodziowej mógł być skutecznie wdrażany przez samorządy lokalne. Wdrożenie Programu na szeroką skalę wymaga wsparcia dla tych działań zarówno na szczeblu lokalnym, regionalnym (powiatu), jak i krajowym.

Rola administracji samorządowej, na szczeblu gminy i powiatu

Rolą samorządu lokalnego jest inicjowanie działań edukacyjnych w szkołach, m.in. poprzez ogłoszenie konkursu międzyszkolnego (przez gminę, w przypadku szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz powiat, w przypadku szkół ponadgimnazjalnych). Skuteczna realizacja działań wymaga rozpropagowania tematyki powodziowej w środowisku nauczycieli oraz zachęcania dyrekcji szkół do wprowadzania jej do szkolnych programów nauczania. Nauczycielom trzeba też pomóc ułatwiając im dostęp do odpowiedniej wiedzy i materiałów dydaktycznych i edukacyjnych (informacja o źródłach informacji i wiedzy) oraz udostępniając informacje o lokalnym zagrożeniu powodziowym i systemie ochrony przed powodzią (ograniczania skutków powodzi).

Rola administracji państwowej szczebla krajowego

Z badań przeprowadzonych przez BWS wynika, że samorządy lokalne nie prowadzą w praktyce edukacji powodziowej, choć zauważa się ciągły wzrost zainteresowania tą tematyką. Jednocześnie wiadomo, że edukacja powodziowa nie będzie elementem

systematycznego nauczania, gdyż ten rodzaj zagrożenia nie występuje wszędzie i nie każdy jest nim zainteresowany. Stąd pomysł rozpoczęcia budowy rozproszonego systemu edukacji, który stwarzałby zainteresowanym szkołom i samorządom możliwości samodzielnego rozpoczęcia kształcenia dzieci i dorosłych. System opierałby się na powszechnej i nieodpłatnej dostępności przetestowanych materiałów dydaktycznych i scenariuszy działań edukacyjnych. Tę dostępność powinny zapewniać centra edukacji powodziowej, do zadań których należałoby:

- promocja edukacji powodziowej i materiałów edukacyjnych,
- udostępnianie różnorodnych materiałów edukacyjnych i dydaktycznych oraz poradników, jak tę edukację prowadzić (Internet, rozsyłanie materiałów drukowanych),
- tworzenie okazji do wymiany doświadczeń dla pracowników samorządów i nauczycieli (fora internetowe, doroczne seminaria i warsztaty).

Zadania te mogłyby być przypisane Krajowemu Zarządowi Gospodarki Wodnej i Regionalnym Zarządom Gospodarki Wodnej, jako jednostkom, które będą odpowiedzialne za planowanie w zakresie ograniczania skutków powodzi i będą w sposób stały współpracować z samorządami w tym zakresie. Byłoby jednak rozsądne i bardziej efektywne, gdyby wymienione wcześniej zadania były realizowane wspólnie z wybraną i zainteresowaną tematem organizacją pozarządową.

POLITYKA DZIAŁAŃ UNII EUROPEJSKIEJ W ZAKRESIE GROMADZENIA I UDOSTĘPNIANIA INFORMACJI O WODZIE

Agata WŁODARCZYK, Małgorzata OPECHOWSKA
Departament Planowania i Zasobów Wodnych
Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej

Realizacja polityki Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska wymaga dostępu do informacji dotyczących stanu środowiska oraz zachodzących w nim zmian. Efektywność tej polityki, m.in. w odniesieniu do zarządzania zasobami wodnymi oraz w związku z nasilającymi się zjawiskami ekstremalnymi, jakimi są powodzie i susze, wymaga bardziej skutecznego wykorzystywania istniejących informacji.

W dziedzinie polityki wodnej, w celu usprawnienia zbierania i rozpowszechniania danych o wodzie, w wyniku wspólnej inicjatywy Komisji Europejskiej i Europejskiej Agencji Środowiska, powstał system WISE (Water Information System for Europe).

Dostęp społeczeństwa do informacji dotyczących stanu środowiska wodnego oraz istniejących zagrożeń związanych z nadmiarem lub niedoborem wody, wymagany jest przez dwie równorzędne dyrektywy unijne z zakresu gospodarowania wodami: Ramową Dyrektywę Wodną (Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej) i Dyrektywę Powodziową (Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim). Stanowią one podstawę zintegrowanego zarządzania zasobami wodnymi.

Dyrektywa Powodziowa, która weszła w życie 26 listopada 2007 r. jest ważnym uzupełnieniem prawodawstwa wspólnotowego w zakresie gospodarowania wodami. Istotnym jej aspektem jest również udział społeczeństwa w procesie planowania. Obliguje ona do informowania obywateli o obszarach narażonych na ryzyko wystąpienia powodzi. Państwa członkowskie są zobowiązane do publicznego udostępnienia wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia i map ryzyka powodziowego, jak również planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Dyrektywa prowadzi również do zwiększenia nacisku na poprawę koordynacji w wymianie informacji oraz podejmowaniu działań na obszarze dorzeczy międzynarodowych. Zarówno procesy sprawozdawcze jak i udostępnianie informacji o zagadnieniach związanych z wdrażaniem Dyrektywy Powodziowej nastąpi za pośrednictwem systemu WISE.

Początkowo WISE został stworzony dla celów sprawozdawczych dla Komisji Europejskiej z wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej. Obecnie ma stanowić centrum informacji o wodzie dla każdego Europejczyka. System WISE będzie rozszerzany w celu uwzględnienia w nim, do 2010 roku, informacji związanych z wdrażaniem szeregu innych dyrektyw dotyczących wody, m.in. Dyrektywy Powodziowej.

Obecnie trwają prace nad aktualizacją przewodnika (WISE GIS Guidance) zawierającego techniczną specyfikację dla wdrażania systemu informacji geograficznej w dziedzinie gospodarki wodnej, aby odpowiadał on wymaganiom nowej Dyrektywy 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r., ustanawiającej infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (INSPIRE), a także koncepcji nowego systemu informacji o środowisku dla całej Europy (SEIS). Nowy przewodnik będzie stanowił podstawę dla całego Systemu Informacji o Wodzie w Europie. Opracowane zostały rozdziały priorytetowe, zawierające takie kwestie jak: referencyjne bazy danych, zasady zgodności

i interoperacyjności WISE, tworzenie baz danych, aktualizacja istniejących baz danych, metadane, kodyfikacja, modele danych.

System WISE jest niewątpliwie narzędziem umożliwiającym bardziej skuteczne wykorzystywanie istniejących informacji, a tym samym sprzyja efektywnemu wdrażaniu prawodawstwa wspólnotowego. Istnieje jednak potrzeba dalszej współpracy międzynarodowej i rozwoju systemów gromadzących informacje, w celu skutecznego zarządzania zasobami wodnymi. Państwa członkowskie powinny dążyć do tego, aby takie systemy charakteryzowały się infrastrukturą rozproszoną, która pozwalałaby zarządzać danymi u źródła ich powstania. Jednocześnie informacje te powinny być dostępne dla wszystkich obywateli Unii Europejskiej.

WDRAŻANIE DYREKTYWY 2007/60/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY Z DNIA 23 PAŹDZIERNIKA 2007 R. W SPRAWIE OCENY RYZYKA POWODZIOWEGO I ZARZĄDZANIA NIM

Robert KĘSY
Marta PYTKOWSKA
Departament Planowania i Zasobów Wodnych
Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej

W związku z wejściem w życie dn. 26 listopada 2007 r. Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, Polska zobowiązana jest do przetransponowania jej postanowień do polskiego prawodawstwa. Zgodnie z art. 17 ust. 1 Dyrektywy przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania przedmiotowej dyrektywy powinny zostać wprowadzone w życie do dnia 26 listopada 2009 r.

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej przygotował wstępny harmonogram wdrożenia Dyrektywy, który został zatwierdzony przez Kierownictwo Resortu Środowiska. Harmonogram sporządzono w celu skoordynowania prac i działań w zakresie opracowania wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia i ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodzi, a także w celu określenia kosztów wdrażania Dyrektywy.

Przygotowano również projekt zmian legislacyjnych w zakresie ochrony przeciwpowodziowej, który został zatwierdzony przez Kierownictwo Resortu w dniu 30 lipca br. Obecnie trwa proces konsultacji społecznych. Planuje się przekazanie projektu nowelizacji ustawy Prawo wodne oraz innych ustaw pod obrady Rady Ministrów w grudniu 2008 r.

Ponadto trwają prace przygotowawcze mające na celu opracowanie metodyk wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia i ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym, które stanowiąc będą podstawę do przeprowadzenia dalszych prac związanych z wdrażaniem Dyrektywy. Umożliwią sporządzenie aktów wykonawczych do przygotowywanej nowelizacji ustawy Prawo wodne, a także będą stanowiły podstawę rozmów do uzyskania wspólnego stanowiska w podejmowaniu działań na obszarze dorzeczy międzynarodowych.

W celu zapewnienia właściwej i terminowej implementacji postanowień wspólnotowych, konieczne jest ustalenie zakresu obowiązków i podziału kompetencji w odniesieniu do zadań wynikających z przedmiotowej dyrektywy pomiędzy poszczególne resorty, w gestii których leżą sprawy związane z szeroko rozumianą ochroną przeciwpowodziową oraz planowaniem przestrzennym i skutkami finansowymi, jakie niesie ze sobą implementacja postanowień wspólnotowych. W związku z powyższym rozpoczęto prace nad powołaniem międzyresortowego zespołu koordynującego proces wdrażania dyrektywy powodziowej.

Zakłada się, że nowe zadania nakładane przez projekt ustawy na organy administracji publicznej, polegające na wykonaniu wstępnej oceny ryzyka powodziowego, opracowaniu map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym, będą skutkowały zwiększeniem wydatków z budżetu państwa. Aktualnie poziom tych wydatków jest trudny do oszacowania z uwagi na międzyresortowy charakter zadań. Według harmonogramu wdrożenia Dyrektywy koszty opracowania

wymaganych dokumentów planistycznych w latach 2009 – 2015 szacuje się na ok. 500mln zł.

W celu wykonania postanowień przedmiotowej Dyrektywy państwa członkowskie powinny wskazać te same organy oraz obszary jak dla Ramowej Dyrektywy Wodnej, niemniej jednak ze względu na szerokie ujęcie w Dyrektywie zarządzania ryzykiem powodziowym, które w poszczególnych krajach członkowskich może odbywać się poprzez różne organy, art. 3 ust. 2 pkt b) daje możliwość, aby wydzielić obszary wybrzeża i przypisać je innym organom niż tym wynikającym z RDW. Wydaje się, iż taka sytuacja powinna nastąpić także w przypadku Polski, gdzie za obszary wybrzeża, w tym ochronę przeciwpowodziową/przeciwsztormową obszarów wybrzeża bezpośrednio odpowiadają urzędy morskie a pośrednio minister właściwy ds. gospodarki morskiej, którego zadania obecnie realizuje Minister Infrastruktury.

OCRONA BRZEGÓW POŁUDNIOWEGO BAŁTYKU

Piotr DOMARADZKI

Główny Inspektor w Inspektoracie Ochrony Wybrzeża
Urząd Morski w Szczecinie

Zgodnie z ustawą z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (tekst jednolity - Dz.U.03.153.1502), za ochronę polskich brzegów morskich oraz brzegów morskich wód wewnętrznych odpowiedzialne są trzy urzędy morskie, których siedziby znajdują się w Gdyni, Słupsku i Szczecinie. Działania ochronne realizowane przez te instytucje wykonywane są na obszarze pasa technicznego przebiegającego wzdłuż brzegów wymienionych wyżej akwenów, a jego szerokość regulują stosowne przepisy. Pas ten jest w większości własnością skarbu państwa, lecz urzędy morskie nie realizują na nim funkcji właścicielskich a jedynie administracyjne i techniczne (ochronne).

Polskie brzegi południowego Bałtyku to w większości formy wydmowe, czasami klify (ok. 30%) zbudowane z materiałów polodowcowych, natomiast brzegi morskich wód wewnętrznych to przeważnie obszary płaskie i podatne na zalewanie (często obwałowane).

Specyfiką brzegu morskiego są zniszczenia i powodzie wywoływane przez sztormy. Wynika to z następujących czynników:

- średni silny sztorm (8-11⁰ B) trwa ok. 2-3 doby
- energia wyładowana przez przeciętnie silny sztorm na 1 km brzegu = 3 x energia bomby zrzuconej na Hiroszimę
- zniszczenia są skutkiem uderzeń fal, podmyć i osunięć gruntu a nie długotrwałych podtopień.

Ekstremalny sztorm, którego skutki są zauważalne na brzegach do dziś miał miejsce w dniach 3-5 listopada 1995 r. W szczytowym momencie wiatr z kierunku NE o sile ok. 12⁰ B podpiętrzył wodę w rejonie Świnoujścia o ok. 187 cm powyżej stanu średniego. W efekcie zniszczenia były ogromne.

Generalnie, sposoby uniknięcia strat wywoływanych przez żywioł podzielić można na trzy grupy:

- wycofanie się z zagospodarowaniem brzegu na odległość bezpieczną,
- uodpornienie brzegu na rozmywanie – np. wszelkiego rodzaju „utwardzanie”,
- ingerencja w procesy brzegowe – np. sztuczne zasilanie, przechwytywanie strumienia rumowiska poprzez zwiększanie szorstkości hydraulicznej brzegu itp.

Pierwsza grupa, mieszcząca się w granicach kompetencji samorządów gmin nadbrzeżnych jedynie w nieznacznym stopniu podlega wpływom specjalistów z urzędów morskich. Przedsięwzięcia w dwóch pozostałych grupach realizowane są z budżetów urzędów oraz ze środków przyznawanych w ramach ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o ustanowieniu programu wieloletniego "Program ochrony brzegów morskich" Dz.U.03.67.621.

Wymieniony „Program ochrony brzegów morskich” przewiduje również konieczność przygotowania się do skutków rosnącego tempa podnoszenia się średniego poziomu wody we wszechoceanie (jako skutku efektu cieplarnianego). Przewiduje się, że będzie to miało wpływ nie tylko na poziom wody podczas sztormów, ale też na ich siłę i czas trwania, a wszystko razem wielokrotni zniszczenia.

Póki co, największym problemem ostatniego roku na zachodnim wybrzeżu okazują się uaktywnione procesy osuwiskowe na klifach rewalskich - jako efekt masowych wycieków wód gruntowych.

Aktualnie trwają prace zabezpieczające na newralgicznych odcinkach. Zbliża się okres jesienno-zimowo-wiosennych opadów i sztormów. Służby ochrony wybrzeża, jak co roku są do tego przygotowane i uczynią wszystko, aby wczasowicze mieli dokąd przyjechać w następnym sezonie letnim.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA NA WODACH GRANICZNYCH ADMINISTROWANYCH PRZEZ RZGW SZCZECIN

Andrzej KREFT

Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Szczecinie

W referacie podjęto tematykę bieżącej współpracy międzynarodowej między Polską i Niemcami na granicznym odcinku rzeki Odry, administrowanym wspólnie przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie oraz Urząd Wodno-Żeglugowy w Eberswalde i Dyрекcję Wodno-Żeglugową Wschód w Magdeburgu.

Wskazano akty prawne normujące tą współpracę i sposób jej prowadzenia na różnych szczeblach.

Opisano zakres zadań polsko-niemieckiej współpracy oraz wskazano najważniejsze problemy wynikające z tej współpracy, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony przeciwpowodziowej granicznego odcinka rzeki Odry.

Wskazano przy tym na zagrożenia jakie mogą się pojawić dla wypełniania międzynarodowych zobowiązań w zakresie realizacji zadań dotyczących zapewnienia osłony przeciwlodowej, a także wskazano najważniejsze kwestie, które pilnie powinny zostać uregulowane dla dobra tej współpracy.

WDRAŻANIE RAMOWEJ DYREKTYWY WODNEJ I DYREKTYWY POWODZIOWEJ A PROJEKTY REWITALIZACJI RZEK

Piotr NIEZNAŃSKI
WWF Polska

„Woda nie jest produktem handlowym takim jak każdy inny, ale raczej dziedzicznym dobrem, które musi być chronione, bronię i traktowane jako takie”. Ramowa Dyrektywa Wodna

Reakcją Komisji Europejskiej na pogarszający się stan wód Europy oraz rosnącą presję na wykorzystanie coraz większej ilości wody o dobrej jakości, była przyjęta przez Parlament Europejski we wrześniu 2000 roku Ramowa Dyrektywa Wodna, która obecnie stanowi podstawę polityki wodnej. Polepszenie stanu wód oraz traktowanie wody jako wspólnego dobra społecznego, które należy chronić i zachować w jak najlepszym stanie, stanowią jedne z podstawowych warunków dla dalszego rozwoju społeczno – gospodarczego Europy. W pełni uzasadniona i zrozumiała potrzeba wdrożenia Ramowej Dyrektywy Wodnej i konieczność poprawy stanu wód wydaje się mieć obecnie poparcie wszystkich decydentów świadomych tego, że dalsze traktowanie wody wyłącznie jako produktu mającego służyć potrzebom człowieka doprowadziłoby do nieodwracalnej degradacji stanu wód i ekosystemów od wód zależnych, pogorszenia jakości życia mieszkańców i wyhamowania rozwoju społeczno – gospodarczego Europy.

Organizacje pozarządowe widzą szansę jaką stwarza nowe podejście do gospodarowania i ochrony zasobów wodnych dla poprawy jakości ekosystemów wodnych i od wód zależnych.

Celem dyrektywy jest bowiem zapobieganie dalszemu pogarszaniu się stanu ekosystemów wodnych i od wód zależnych, ich ochrona i poprawa obecnego stanu. Ochrona biologicznej jakości systemów wodnych i wprowadzenie na trwałe do gospodarki wodnej pojęcia "dobrego stanu ekologicznego wód" oznacza nową jakość w zarządzaniu zasobami wodnymi.

Obowiązująca od 2007 roku „Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim” zakłada z kolei opracowanie map zagrożeń i ryzyka powodzi. Wyznaczenie obszarów zalewowych i udostępnienie map ryzyka powodziowego oraz wprowadzenie ograniczeń w zagospodarowywaniu i zabudowie dolin rzecznych od dawna były postulowane przez ekologiczne organizacje pozarządowe. Realizacja postanowień dyrektywy powodziowej wydaje się być z założenia jak najbardziej korzystna zarówno dla poprawy bezpieczeństwa mieszkańców terenów nadrzecznych jak i dla ochrony środowiska dolin rzecznych.

Obie dyrektywy, po ich przyjęciu, stały się wykładnią prawną dla wszystkich państw członkowskich.

Ze względu na fakt dotychczasowego, bardzo tradycyjnego i opartego na rozwiązaniach technicznych sposobu gospodarowania wodami w Polsce, wdrażanie obu wyżej wymienionych dyrektyw wraz z koniecznością dostosowania się do aktualnej polityki w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego napotyka w Polsce na wiele trudności.

Alarmujące są doniesienia polskich organizacji pozarządowych o marnotrawieniu na wielką skalę środków finansowych (w tym pochodzących ze źródeł unijnych) na realizację przedsięwzięć hydrotechnicznych, których skumulowany efekt prowadzi do istotnego, trudno odwracalnego pogorszenia dobrego stanu wód i ekosystemów od wód zależnych. Informacje organizacji społecznych oraz publikowane raporty wskazują na to, że opisywana sytuacja dotyczy setek przedsięwzięć polegających na regulacji i przegradzaniu piętrzeniami

naturalnych cieków, w przeważającej części podejmowanych bez analizy innych wariantów rozwiązań, bez dostatecznego uzasadnienia merytorycznego i realizowanych z zastosowaniem anachronicznych rozwiązań technicznych. Taka ingerencja w procesy morfologiczne cieków ma często bezpośredni wpływ na stan ekosystemów.

Do czynników negatywnie oddziałujących na stan ekosystemów wodnych należą m.in. :

- zmiany reżimu przepływów, w szczególności eliminacja występowania wzebrań wiosennych, spowodowane działaniami hydrotechnicznymi i zmianami w zagospodarowaniu obszaru zlewni (wzrost powierzchni uszczelnionych, wylesienia),
- nadmierne obniżenie poziomu wody w dolinach rzecznych przez wzmożone procesy erozyjne koryt rzecznych lub odwadniające systemy melioracyjne,
- zaburzenia ciągłości cieków przez urządzenia piętrzące,
- obwałowania utrudniające lub przerywające ciągłość i łączność ekosystemów
- przekształcenia linii brzegowej – umocnienia, zabudowa i usuwanie roślinności przybrzeżnej i brzegowej,
- regulacja rzek prowadząca do ujednoczenia warunków hydraulicznych i morfologii koryt

Opublikowany w 2007 roku Raport Towarzystwa na Rzecz Ziemi i Polskiej Zielonej Sieci pt. „Środowiskowe skutki przedsięwzięć hydrotechnicznych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej” wskazuje, iż spośród 581 zadań realizowanych bądź planowanych do realizacji przez Wojewódzkie Zarządy Melioracji i Urządzeń Wodnych w całym kraju, jedynie 10 projektów ma charakter przyjazny środowisku. Wiele z prowadzonych obecnie działań hydrotechnicznych prowadzi do degradacji siedlisk (w tym w wielu udokumentowanych przypadkach - siedlisk gatunków uznanych za ważne dla Wspólnoty Europejskiej), oraz przerywania ekologicznej ciągłości cieków, co często budzi uzasadniony protest społeczny. Znaczna liczba przedsięwzięć koliduje również z obszarami Natura 2000. Na tym tle uderzający jest niemal całkowity brak realizacji przedsięwzięć hydrotechnicznych, ukierunkowanych bezpośrednio na poprawę stanu wód i ekosystemów od wód zależnych, na przykład rewitalizacji silnie przekształconych cieków i terenów zalewowych.

Rewitalizacja rzek i dolin rzecznych są często kosztownymi przedsięwzięciami inwestycyjnymi, wymagającymi wyspecjalizowanej wiedzy inżynierskiej i przyrodniczej. Z tego względu, w ocenie autora, bardzo pilna staje się potrzeba podjęcia stałej partnerskiej współpracy środowiska hydrotechników z przyrodnikami. Prezentowane podczas szkolenia przykłady projektów realizowanych na Renie, Łabie i Odrze, łączących wiedzę inżynierską i przyrodniczą wskazują na ogromny potencjał i efektywność przyjaznych środowisku przedsięwzięć hydrotechnicznych, których realizacja jest zbieżna z celami Ramowej Dyrektywy Wodnej.

NOWELIZACJA USTAWY PRAWO WODNE

Iwona KOZA

Zastępca Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej

Celem projektowanej zmiany ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne jest transpozycja do polskiego systemu prawnego postanowień Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (2007/60/WE) w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim.

Obowiązujące aktualnie przepisy Działu V ustawy – Prawo wodne „Ochrona przed powodzią oraz suszą”, nie odzwierciedlają w pełni polityki UE w dziedzinie zarządzania ryzykiem powodziowym. Istniejący system ochrony przed powodzią okazał się mało efektywny, z uwagi na niewystarczającą ilość środków finansowych przeznaczanych na jego funkcjonowanie, a w szczególności na opracowywanie studiów ochrony przeciwpowodziowej.

Nowe regulacje w dziedzinie ochrony przeciwpowodziowej prowadzą do zminimalizowania ryzyka powodziowego oraz właściwego zarządzania ryzykiem, jakie może stwarzać powódź dla ludzkiego zdrowia, środowiska, działalności gospodarczej i dziedzictwa kulturowego.

Zobowiązania nałożone na państwa członkowskie, wynikające z Dyrektywy, polegają na konieczności opracowania wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia i ryzyka powodziowego, koordynacji działań we wspólnie zarządzanych dorzeczach międzynarodowych, a także opracowania planów zarządzania ryzykiem występowania powodzi i zapewnienia szerokiego procesu konsultacji społecznych.

Przedmiotowy projekt ustawy, dążąc do pełnej transpozycji postanowień Dyrektywy Powodziowej przewiduje w szczególności:

- uzupełnienie art. 9 ustawy – Prawo wodne o nową definicję powodzi oraz o definicje „celów zarządzania ryzykiem powodziowym”, „map zagrożenia powodziowego”, „map ryzyka powodziowego” oraz „planów zarządzania ryzykiem powodziowym”;
- odrębne uregulowanie problematyki zarządzania ryzykiem powodziowym od problematyki przeciwdziałania skutkom suszy;
- uregulowanie problematyki przygotowywania wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego, map zarządzania ryzykiem powodziowym oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym, z określeniem organów administracji publicznej właściwych w tych sprawach oraz procedury konsultacji społecznych tych dokumentów planistycznych;
- przygotowywanie odrębnej wstępnej oceny ryzyka powodziowego, odrębnych map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego, map zarządzania ryzykiem powodziowym oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszarów pasa nadbrzeżnego.

Projekt ustawy co do zasady zachowuje istnienie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią oraz nakazów i zakazów obowiązujących na tych obszarach, z tym, że nowe obszary zostały określone jako „obszary szczególnego zagrożenia powodzią” i będą wynikały z map zagrożenia powodziowego.

Projekt ustawy zakłada także, iż do czasu przekazania map zagrożenia powodziowego właściwym gminom, jednak nie później niż do dnia 22 grudnia 2013 r. zachowują ważność

studia ochrony przeciwpowodziowej sporządzone na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów ustawy – Prawo wodne.

W projekcie ustawy zostały przewidziane również zmiany przepisów ustawy – Prawo wodne dotyczące problematyki funkcjonowania katastru wodnego, pozwoleń wodnoprawnych. Celem powyższych zmian jest usprawnienie stosowania prawa w tym zakresie.